

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. — Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA:

AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI:

BALÁZS ANDRÁS,

dârjiui székelyderzsi lelkész

TARTALOM:

EGYHÁZI BESZÉDEK:

Dr. Varga Béla: Vén diák találkozóra	3
Csitó Salamon: A napok prédikálják az igét	9
Geréb Zsigmond: Az egyházi tevékenység főtörvénye	13
Útő Lajos: Drusilla vágya	17
Bedő Árpád: A mi örökségünk	20
Gál József: Miképen szaporodik meg a kevés	24
Simén Domokos: Imhol az ember	28
Kisgyörgy Imre: Harang- és orgona szentelési beszéd	33
Benczédi Pál: A lélek imája (Dumble után)	38
Pethő István: A gyermekek országa	42
Dr. Boros György: Esketési beszéd	47
Csifó Salamon: Halotti beszéd	49
Balázs András: Az én igám gyönyörűsége	54

ÁGENDÁK:

Sigmond József: A nagy vacsora	59
--	----

SZEMLE:

Kelemen Árpád: Ferencz József, Derzsi Károly, Péterfi Dénes mint szónokok	61
Balázs Ferenc: Dr. Wilbur szónoklattanának rövid vázlata	67
Előfizetések nyugtázása	72

XXII. kötet.

1929. jan.—jun.

1—2. szám.

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. = Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA :

AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI :

BALÁZS ANDRÁS,

dârjiui székelyderzsi lelkész

Egyházi beszéd

a kolozsvári unit. koll. véndiák találkozására.

Alapige: Lukács XIX. 37—40.

Együtt vagyunk hát! Mintegy 70 esztendő termése egybegyült, hogy üdvözölje az alma matert. Milyen magasatos történelmi pillanat, milyen ritka és megkapó esemény! Roskadozó térdü aggok, az élet delén álló tetterős férfiak s nők, fiatal, az élethez még sok reményt fűző nemzedék, mind együtt vagyunk, egyetlen közös érzésben összeforrva, egy akarattól vezérelve.

De eltekintve a pillanat történelmi fontosságától, mindnyájunk lelki világát, egyéenkint is, egy olyan gondolat uralja, amely kinek-kinek szívéhez legközelebb áll. Ifjuságunk emléke ez. Bizonyára senki sincs közöttetek, kedves hallgatóim, akinek ezen a napon ne jutna eszébe, hogyan is volt 10—20—30 évvel ezelőtt, amikor a kollégium falai között élt és dolgozott.

Lehet, hogy az emlékek között vannak olyanok is, amelyeket szeretnénk inkább örökre elfeledni. Az is lehet, hogy valaki, visszagondolva nagy eszményeire — csalódottnak, kifosztottnak, megcsufolt-nak érzi magát, mert nem érte el az életben, amire hivatottságot érzett ifjúságában. Sokan lehetnek ilyenek, különösen ma, amikor olyan nehéz és szinte emberfeletti azokkal a fegyverekkel harcolni és boldogulni, amelyekkel az erdélyi magyar felekezeti iskolák s köztük a miénk is, kibocsátották az életbe növendékeiket.

S mégis, bármily szomoruan érezzük is, hogy sok virág hullt le a mi életünk fájáról, amely nem gyümölcsözött, — az ifjuság minden emléke szívékhöz van forrva, mert minden virág, még ha elhullott is, csak szebbé tette életünk tavaszát — s aztán ki tudja, vajjon elbirnók-e éppen ma, az életnek azt a gazdag terhét?!

Az egyéni lelki élmények és gondolatok mellett azonban mindnyájunkban felelevenülnek a mai napon ifjuságunk közös emlékei is,

* Eötvös: Gondolatok.

épen azok, amelyek itt sokakat egymással összefűznek és amelyek mindanyunkat szükségképen hozzákötnek az intézethez, amelyben életünk jelentékeny részét eltöltöttük.

Mennyi ilyen régi emlék képe élhet most bennetek az itt levőkben, az élőkben s mennyi lehet, ami pusztán a történelem számára maradt fenn följegyzésekben vagy eltűnt örökre azokban, akik nem lehetnek többé jelen a mi körünkben.

Az intézet, mely köré sok nemzedék közös emlékei fűződnek, immár több, mint 370 éves. Háromszázhetven év egész történelem s milyen történelem?! Hányszor suhogtatták meg az intézet gyöngé falai felett az enyészet ostorát. Hányszor akarták eltüntetni a föld színéről, hogy még nyoma is elvesszen! Megrázó és szomorú, de egyben fel-emelő és dicsőséges történelem — mindenesetre páratlan és egyedül álló a maga nemében.

Óh, mert ennek a szegény intézetnek kétszeres osztályrész jutott mindazokból a szenvedésekből, amelyek más hasonló intézeteket is értek. A kolozsvári unitárius kollégium kisebbségi iskola volt már akkor, amikor ez a fogalom tulajdonképpen még nem is létezett. S mint az egyház, amely fenntartotta az évszázadok során, végig szenvedte vele együtt a vallási kisebbségnek kijáró mindazon csapásokat, amelyeket a türelmetlenség és elfogultság kegyetlen fejszéje reámért. A három és félszázados történelem csaknem minden lapja szenvedésről és üldöztetésről beszél.

De nemcsak erről, hanem a szent és magasztos elhivatás hitén fölépülő élni akarásról is beszélnek e lapok. Az anyagi és szellemi áldozatok hosszú soráról, amelyek süllyedő falait időnként alátámasztották s a falai közt élő halhatatlan szellem fenntartásáról gondoskodtak. Óh, ha ennek az intézetnek a kövei élőlények volnának, nem hiszem, hogy akadna köztük egy is, mely ne hullatna vércseppeket a korbácsütések alatt, amiket elszenvedett s amelyen fel ne ragyognának az örömnök és büszkeségnek, az élni akarásnak hálatelt, forró könnycseppjei! Óh, milyen szentek nekünk ezek a vércseppek és milyen áldottak ezek a könnyek.

A megtépett, a megkinzott alma mater — mindezek után — mint Isten csodája, most is áll s ime a tanítványok egész sokasága örvendezve jött el ide, hogy dicsérje az Istent fennszóval ezért a csodáért.

Igen, eljöttünk ide Istent dicsérni az ő kifogyhatatlan jóságáért és kegyelméért hálákat adni. Ez azonban nem elegendő, k. H ; nekünk tennünk is kell valamit, tanuságot tennünk ez intézet fennállása mellett, ez Isten csodája mellett egy újabb csodával, melyet csakis a mi lelkünk, a mi közös, nagy elhatározásunk hozhat létre. Meg kell ten-

nünk ezt minden áron; óh, mert ha mi elhallgatunk, a kövek fognak kiáltani. S ez a kiáltás — félek — rettenetes lenne. Irtózatossá vád a kötelességét elmulasztó, közönyös hozzátartozók ellen, akiknek minden eszköz megadatott, hogy az életet, a jövő fejlődést biztosítsák. Ezt a kiáltást, ezt a vádat én sohasem akarom meghallani s ne akarjátok ti sem.

De meg kell hallgatnunk a kövek *beszédét*; tudnunk kell, miként beszélnek magukért?

I.

Az erdélyi magyar felekezeti oktatás nagy és tisztességes hagyományai mindnyájunk előtt ismeretesek. Az alapelv, mely ez intézeteket az évszázadokon keresztül fenntartotta az, hogy minden tudományos kiképzés csak akkor áll szilárd talajon, ha vallásos és erkölcsi alapon álló lélekben gyökerezik, ha tiszteletben tartja, ápolja, tanáraiban és növendékeiben továbbfejleszti az Erdély szent földjén, az itt lakó népek szívében élő sajátos nemzeti és vallásos hagyományokat.

E tekintetben kétségtelenül, ha szinte láthatatlanul, egy közös alapon dolgoztak velünk itt lakó más anyanyelvű testvéreink is a maguk szintén nagy múltra tekintő felekezeti iskoláikban. A közoktatásnak ezt a rendszerét az erdélyi szellem szülte, a történelem fenntartotta és hosszú évszázadokon át igazolta. Hozzá van nőve a földhöz s a nép lelkéhez. Ezt megváltoztatni csak az fogja tudni, aki itt más eget és földet, új népet és más lelkiületet fog teremteni tudni.

Ezt a közös célt a különböző népek és felekezetek a maguk sajátos életének és gondolkodásának megfelelően próbálták megközelíteni. Mindenik értékes a maga nemében, mindenik ad egy árnyalatot annak a drága kőnek ragyogásaihoz, amelyet erdélyi léleknek nevezünk.

Vajjon mi az, amit a kolozsvári unitárius kollégium ehhez a szinharmonióhoz hozzá tudott adni? Melyik az a vonás, amelyet története és egész működése alatt ki tudott termelni az erdélyi lélekből.

Azt hiszem, nem csalódunk, ha azt állítjuk, hogy a kolozsvári unitárius kollégium a múltban és a jelenben, egészen a legújabb időkig leginkább megvalósította a benne uralkodó szellem, a benne követelt nevelési eljárás útján azt, amit általában liberálisnak, szabadelvűségnek nevezhetünk.

Igen, a mi intézetünk legszentebb hagyománya annak a magas, gazdag tartalmú, nemes patinájú liberálisnak a fenntartása és ápolása, amelyet Erdély történelme ép oly klasszikus formában tudott bemutatni a világnak, ahogy a szabadelvűség eszményei más országok

nagy gondolkodóinak és népeinek a lelkében éltek és hatottak. S innen magyarázható meg, hogy minden csapás, amelyet a múltban s a jelenben, vallási vagy politikai téren az erdélyi liberálizmus falaira mértek, ha látszólag nem is, de valóságban súlyosabban és fokozottabb mértékben érintette ezt az intézetet, mint bármelyiket.

S vajjon mi a tartalma, mi a programja annak a liberálizmusnak, melynek ez az intézet alapításától kezdve szolgálatában áll? Az emberi szellem legnemesebb értékeinek kifejlesztése a legtágasabb emberi közösségnek, az embertestvériségnek szolgálatában. A liberálizmus csak addig erő, amíg van mértéke, amelyhez minden időben igazodnia kell s ez a mérték nem lehet más, mint ápolása és fenntartása mindannak, amit legdrágábbnak, legmagasztosabbnak ismerünk fel az emberiség történetében, az egyének avagy a közösség életében. Ápolása és fenntartása mind ennek, nem valamely idegen, az egyén erejét kívülről korlátozó megkötöttség alapján, hanem a lelkiismeretünk belső szavának való engedelmisség által.

Az ilyen liberálizmusnak tudnia kell, hogy egyéni szabadság csak ott van, ahol él a lelkekben az emberi szellem legféltettebb kincseinek és értékeinek áhítatos tisztelete s ahol él a szívekben az önfegyelmetség, amely ezeket az értékeket mindig alázatos lélekkel de büszkén és önérzetesen alá tudja rendelni annak a közérdeknek, amelynek alapja a lelkiismeret szabadsága, az isteni és erkölcsi törvények uralma és tisztelete.

Erős a meggyőződésünk, hogy az ilyen módon felfogott liberálizmus nagy eszményei többé-kevésbé öntudatos formában minden művelt ember lelkében élnek.

Ennek a helyes értelemben vett erdélyi liberálizmusnak szent hagyományait kívántuk és kívánjuk megőrizni és tovább fejleszteni, mi unitáriusok különösen is, egyházunkban és iskoláinkban.

Ennek liberálizmusnak volt korát megelőző szószólója egyházunknak most már nemcsak az unitárius, hanem az egyetemes magyar köztudatban is lassankint elismert és napról-napra inkább méltányolt, nagy alapítója, mindön kijelentette és törvényerőre segítette az elvet, hogy minden ember azt a vallást követheti, amelyet lelkiismerete és meggyőződése szerint a legjobbnak talál s hogy vallásáért senki sem üldözhető, mert a hit Istennek ajándéka.

Az akkori közvélemény még nem bírt meg ilyen súlyos igazságot. Ő maga börtönben halt meg s egyházát századokon át, sokáig üldözték, de később ezért az elvért harcoltak a Bethlenek, a Rákóczyak. Ezért harcolt egész Erdély s ezért fog harcolni vállvetve mindig. Óh, mert van-e, lehet-e az emberi szellemnek magasztosabb értéke, mint a vallás?

Ennek a liberálizmusnak volt másik korát sok tekintetben szintén megelőző szószólója a mult század 40-es éveinek elején intézetünk legnagyobb iskolamestere: Brassai Samuel, midőn az iskolában addig mellőzött nemzeti nyelvet jogaihoz juttatta. Ezért az elvált ma is harcolunk s harcolni fog Erdély népe mindörökké vallás és nemzeti különbség nélkül. Óh, mert van-e, lehet-e az emberi szellemnek magasabb értéke, mint a nemzeti nyelv?!

Avagy megemlítsünk-e még egy körülményt, amelyről ti is tanúságot tehettek, k. H. A kolozsvári unitárius kollégium növendékeinek csaknem fele, a köztudomás szerint, nem unitárius, hanem más vallásu növendék volt. Hogy a más valláson levő növendékek oly feltűnő nagy számban keresték fel épen a mi intézetünket, annak okát csak abban kereshetjük, hogy talán a legkevésbbé nálunk érezték azt, hogy felekezeti iskolában vannak. Otthon érezték magukat, mert semmiféle akadályt nem látták sajátos egyéni erőik és tehetségeik fejlesztésének. S ha valaha történt valami, avagy elhangzott olyan szó, ami ezt a hitüket és bizalmukat megingathatta, csak muló emberi gyarlóságból eredhetett, amely távol állott az intézet nagy hagyományaitól és az unitárius liberálizmus ősi szellemétől.

Az a körülmény, hogy a mai napon oly nagy számban jelentek meg intézetünk más vallásu növendékei, örömmel tölti el lelkemet, de mindazok lelkét is, akik szívkön viselik az erdélyi unitarizmus szent hagyományait. Élő bizonyága ez annak, hogy felekezeti mivoltunkban is tudtunk felekezet felettiek lenni s hogy sohasem kerestük azt, ami elválaszt egymástól, hanem megtudtuk találni azokat a nagy összekötő kapcsokat, amelyek az embereket, mint testvéreket egymáshoz fűzik. Minden felekezetiesség többé-kevésbbé kizárólagosság s ha tulságosan hangsúlyozzuk és kidomorítjuk, szükségképen korlátot von körülöttünk, amely elválaszt, elkülönít embertársainktól. Minden felekezetiességnek csak akkor van értelme és létjogosultsága, ha egy percig sem téveszti szem elől azokat a nagy és szent igazságokat, amelyek az embereket egymáshoz közelebb hozzák s a szeretet és testvériség magasabb elveinek megvalósulását elősegítik. A partikuláris érdekeknek mindig a magasabb érdekekbe kell torkolniuk és ebben kell keresniük, mert csak itt találhatják meg a maguk önigazolását is. Ez a magasabb érdek pedig nem lehet más, mint Istenországának megvalósítása, annak az országnak, amelyben nincsen különbség a népek és nemzetek között, mert ugyanaz az Ura mindeneknek, aki kegyelemben gazdag mindenkire, akik őt segítségül hívják. (Rom. X. 12.).

Ha igaz az a gyönyörű mondás, hogy a történelem értelme az emberiség vallásos és erkölcsi fejlődése, akkor nem lehet kétségünk az

iránt kedves hallgatóim, hogy a kolozsvári unitárius kollégium azzal a sajátos szellemmel, amelyet falai között évszázadokon keresztül ápolt, igyekezett kivenni a maga részét ebből a munkából. E munka folytatása tehát egyfelől a történelem által reánk hagyott föladat, de korunknak s a jövőnek is soha el nem muló föladata.

— — — — —
 E magasztos föladat jövő megvalósításának törhetetlen reményében, mint ennek munkásait és meggyőződéses támogatóit köszöntelek titeket e szent falak között, kedves testvéreim. Ti vagytok az örökösei a nagy hagyománynak, amelyről az ősi kollégium kövei beszélnek, ti vagytok, ti kell hogy legyetek a szószólói annak a halhatatlan életnek, amely e beszéd nyomán fakadt. Hogy eljöttetek ide — már magában jócselekedet. Mert jót cselekedni annyi, mint adni. Adni nemcsak anyagi javainkból, hanem egy darabot lelkünkéből. Én úgy érzem, hogy ti a lelketeket hoztátok ide.

Azt a lelkületet, amely tud szeretni és megérteni; amely meg tudja érteni a mult hagyományait s szeretettel csüng a jövő kultúrájának továbbépítésén. Ahhoz, hogy az emberiség magasabb céljaihoz közelebb jusson, nem csupán és nem annyira emberfeletti hősökre vagy világot átformáló jelszavak gyakori hangoztatására van szükség, hanem olyan emberekre, akik tudnak együttérezni s lelkük indításából megértik a szenvedést, amely embertársaik szeméből feljük tekint s a szükségét, mely az emberiség közös javát előmozdító intézmények életében időnkint felmerül. Egy kis szeretet, a szimpatianak egy-egy felvillanó sugara, egy baráti szó, egy jócselekedet ott, ahol szükség van reá, apró homokszemek, amelyekből fölépülhet lassankint a közösség szeretetének a világ minden ellenséges indulatát megtörő torlasza.

Óh, legyen dicsőség a magasságban, hogy a testvéri közösség e szent ünnepét megérhettük. Én úgy érzem, hogy az alma mater régi kövei az örömnak és büszkeségnek drága könnyeit hullatják a lelkek e magasztos találkozásán, mint annyiszor a századok során. Óh, hadd legyenek e könnyek az összetartó kapocs a mi lelkünk között a jövőre, mindörökre. Ámen.

Dr. Varga Béla,
 theol. tanár.

A napok prédikálják az igét.

(Tavasszal).

Alapige: Zsolt. XIX. 3. „Az egymás után következő napok prédikálják az igét nekünk”.

A tanulni, a tudni vágyás egyik legjellemzőbb tulajdonsága az embernek, az emberi léleknek. Azért van-e ez, mert a lélek a test korlátai között csakugyan elzárva van sok minden olyantól, mely ama magasabb világok ismeretkörébe tartozik, melyek e földinél tökéletesebbek s melyeken áthaladva egyesülhet majd csak a lélek Istennel és a lélek vágyva vágyik ez egyesülés után; avagy talán azért van ez, mert Isten tényleg az elrejtett dolgok, titkok kikutatásába s az azokból való tanulásba helyezte tökéletesedésünk lépcsőit? . . . Nem tudunk e kéréésre biztos feleletet adni. De tény azonban, hogy állandó tanulásnak, okulásnak vagyunk mindnyájan alávetve s tudvágyunk mindaddig, míg csak nem borul reánk sirhatunk, soha meg nem szűnik. Tanulunk, kutatunk hát, sőt sokszor valóságos lázas izgatottsággal siettetjük az ismeretek gyarapodását, mert hát rövid az élet, messze a cél és sok, nagy az ismerendő anyag. És valahogy van mégis, minél tovább hatolunk be az ismeretek rengetegébe, annál nagyobbnak látszik előttünk az ismeretlenség, annál messzebb a cél s nagyobb az anyag. S ha e sűrű erdő rengetegébe bevilágít itt-ott a napsugár, éled reményünk, mintha közel volna már a fénypompában úszó és többé soha véget nem érő tisztás; de ha csak borus időt látunk mindenütt magunk körül, feledjük akkor az itt-ott nyíló szép virágokat, illatáradatot, átadjuk magunkat a csüggedésnek és félelemnek és bolyongva bolygunk tovább az ismeretlenségnek, a titkoknak végtelen rengetegében. Napról-napra hív, szólít, vezet bár minket az ismeretek, a tudásnak vágya s legfőképp Isten és önmagunk az, melyeknek titkát fölfedni, teljesen megismerni szeretnők. Felnyitjuk azért a történet könyvét, kiássuk a multak emlékeit, végig haladunk az emberiség fejlődésének és művelődésének történetén, vizsgáljuk az égboltozat változó világait, e földnek tüneményei és az

emberi élet forogtagait; majd hozzá fordulunk a költészethez és valóhoz, az ismert és képzelt világok minden tüneményéhez és jelenségéhez s végre is úgy találjuk, hogy minél több felé és minél tovább mentünk el: annál bensőbb, annál erősebb lesz a zsoltáriró által kifejezett amaz igazság, hogy „az egymás után következő napok prédikálják az igét nekünk“, prédikálják azt az Istenről és önmagunkról.

* * *

Tudásvágyunk leginkább Istenre és önmagunkra irányul, s „az egymás után következő napok prédikálják az igét nekünk“, prédikálják azt *Istenről*. De hát miféle igét? Ezt kérdezi tőlünk a kíváncsi ember. Azt az igét, azt az igazságot, amely felvilágosít minket Isten lényéről, munkálkodásáról és tulajdonságairól. Igaz, nem kézzel fogható, nem szemmel látható, hanem lelki meggyőződéseken alapuló érvek alapján, amaz érvek alapján, melyek, bár úgy tetszik, mintha egész önkénytelenül lopóznának be a kebelbe, mégis nem születnek meg lelki vizsgálódás, szemlélődés és kutatás nélkül. Nyitott szemmel, érzékeny szívvel, fogékony elmével és értelmes lélekkel kell hát járnunk a világban, hogy lelki meggyőződéseket nyerjünk s az Istent illető igét megértsük, felfogjuk.

Ugy tekintjük mi a napokat, mintha azokból minden egyes letűnt nap zárköve volna a multnak, pedig az időnek végtelenségében nincs kezdet, nincs megszakítás és nincs vég. Mint valamely forgókerék fogai: úgy váltják fel egymást szüntelen az egymást követő napok s adja át teendőjét, kötelességét egyik a másiknak. A napok egymásba olvadnak s egyiknek munkáját csak tovább viszi, csak tökéletesbiti a másik és fokozottabb erővel hirdeti nekünk Istenről az igét.

Ugy van! Az egymásután következő napok hirdetik nekünk az igét Istenről. Tél volt, borongós, fagyos tél; elsötétült az ég fejünk felett, hosszú volt az éj, rövid a nappal; kihalt a természet, fázott az Isten gyermeke, rejtekhelyébe vonult a vad s némán didergett az ágakon a természet dalnoka; aztán szétnéztünk az égnek magasságán, a természet ölén, az emberiség életén s bámulva csodáltuk, amint a váltakozó napok egymásután hirdették az Istennek hatalmát és bölcsességét és leborulva szent színe előtt, imádtuk a végtelen erőt, az örök-törvény alkotót. Majd közelebb jött a nap hozzánk s csókjaival felolvasztá a jégkérget a természet kebléről és mint mikor mély bánat után öröm lopózik az ember szívébe és szebbnél szebb kincsekre termékenyül meg kebele, olyan lett a természet öle. Tavasz nyílt vidám napfénnel, folyton fejlődő rügyekkel, virágokkal; benépesült az erdő és

liget, vidám dal kelt szárnyra; visszatért a remény a keblekbe, megindult a zajongó munka és napsugár, esőcsepp, mint édes anya emlői a kisdedet, táplálják a felébredt nagy mindenséget. És amint láttuk elvonulni a telet és a mint látjuk bevonulni, előretörni a tavaszt, úgy láthatjuk mi az égnek magasáról, a földnek ékességéről, hogy azok nap nap után hirdetik az Istennek szeretetét, jóságát, gondviselését és állandó, mindenható munkálkodását.

De a napok követik egymást s amint ma a nyíltság, vidámság, ujélet és fejlődés hirdetik nekünk az ígét Istenről: úgy fogják azt majd mind erősebb és fokozottabb mértékben hirdetni a nyár kincsei és az ősznek alkonyai, a napnak felkelő és meleg, majd bucsuzó és ridegebbé váló sugarai. Majd látni fogjuk az Urnak gazdagságát vagy fenytő ostorát; rémitését és szabadítását, mikor villám és mennydörgés vonul át fejünk felett, de az Ur betakar minket védő szárnyaival. Nap nap után meghozza, megteszi kötelességét és hirdetni fogja nekünk Istenről az ígét.

Igy van ez saját életünkben és az emberiségében is. Ma ránk jön a bánat és szenvedés, a keserv és nélkülözés, ma sirunk és megpróbáltatunk, de nem veszünk el, mert a holnapi napon már megszabadítatunk, sőt eddig nem ismert világ nyilván meg előttünk, látni fogjuk az Istennek munkáját és dicsőségét életünkben. Most vigság és öröm, sőt kevélység, elbizakodottság vesznek erőt rajtunk, holnap már megaláztatunk és könnyezünk, hogy megláthassuk Istennek erejét, hatalmát és sorsunk feletti bölcs intézkedéseinek megnyilatkozását. Ma esik a nép, de holnap felemelkedik; ma szegény, de holnap gazdag lesz; ma nem látunk igazán, de már a következő napon kiderül előttünk; ma bűnben fetrengünk, holnap már megtérünk s nap nap után a jóban megerősödünk. Istentől jó mindez, az ő hatalmából szeretetéből és bölcsességéből, az ő irántunk való jósága, kegyelme, igazsága és szabadításának erejéből. Így, így prédikálják nekünk az egymás után következő napok az ígét az Istenről.

* * *

De az egymásután következő napok prédikálják nekünk az ígét *önmagunkról* is. Napok szerint, napok által élünk; minden nap egy-egy láncszem ama láncból, mely életünket alkotja. Egyik nap átad mindent a másiknak, míg végre megszakad földi létünk és mindennap visszasusog az előzőnek, vagy előreszól a következőnek. Igen! A mi napjaink beszélnek egymásnak, elmondják erényeinket és bűneinket, elhatározásainkat és törekvéseinket; elbeszéli az erényeket, melyekre törekedtünk, a bűnöket, melyeket elkövettünk; elmondják, hogy jobbak vagy

rosszabbak lettünk, gyengültünk vagy erősödünk. A ma nem mossa el a tegnapi hibáit, tévedését, nem törli el gyarlóságait és viszont a holnap sem fogja elfeledtetni a mána szentségeit és magasztos tetteit. Beszélnek, beszélnek a napok egymásnak rólunk s önmagunknak. És a tanulékony, az okos, a bölcs ember meghallja az ígét, mely arra tanít, hogy isteni célnak megfelelően igyekezzünk élni s ne elhatározásunkat, hanem idvességünket igyekezzünk egész öntudatosan munkálni.

Oh! hallgassátok, hallgassátok csak mint szólanak nektek a multnak emlékei. A világ lehet nem tudja, vagy megbocsátotta vétkeiteket, de titeket az kínoz; a világ ismeri erényeiteket, jótetteiteket, de titeket az megnyugtat s nemes önérzetet ad. Az emberek csábítanak, hogy belevigyüljétek sok világi dologba, de a multak példája, emléke hirdeti nektek az ígét, hogy ne bizzatok emberekben, ne higgyétek földi szeszélyektől függő eshetőségekben. Hiuság, feltünési vágy ösztönöznek, de a napok eseményei a szerénységet és az alázatosságot ajánlják. A szenvedések, könnyek és nélkülözések között, mert több példa mutatja a hirtelen meggazdagodás örömét, készek vagytok nem egyszer eldobni kezetekből a munkát, kebletekből a becsületet és elnyomni lelketeknek vádoló érzetét; de hát nem halljátok-e, amint egyik nap prédikálja a másnak, hogy becsület nélkül nem élet az élet s munka nélkül nem lehet becsület és nemes szívérzet? Nem halljátok-e, hogy borba, vidámságba, élvezetek mámorába a becstelenséget elfojtani nem lehet: mint kísértet, feljárnak a multak sötét árnyai és a bünt feledni, végleg eltörölni nem lehet. Kik biztatok önmagatokban: nem halljátok-e, hogy Isten az Ura mindennek s nektek nincs semmitek. Beszél, beszél egyik nap a másnak, hirdeti az ígét önmagunkról önmagunknak. Boldog az, ki hallja, mit mond a tegnapi a mána, mit susog vissza a ma a tegnapi; boldog az, kit. oktat a mult s lelkesít a jövő, tanít a tapasztalat.

„Az egymás után következő napok prédikálják az ígét nekünk“. Prédikálják azt Istenről és önmagunkról. Figyeljétek hát bárhol jártok, bármerre bolyongtok a mellettetek elmenő hangokra; figyeljétek a napok szavaira, beszédeire, mert ha tanulni vágyik lelketek: legtöbbet a beszédes napoktól tanulhattok; legtöbb titkot azok fednek fel előttetek; ezek fedik fel az Isten és önmagatok megismerésének titkait is. Boldog az, ki nemcsak hallja, hanem érti, szívébe zárja és meg is tartja az ígét, mit neki a napok prédikálnak Istenről, világról, emberről és önmagáról. Ámen.

Az egyházi tevékenység főbb törvénye.

Alapige: János ev. 15., 1–8.

Egyik nevezetes tanításában mondja Jézus e szavakat: „Én vagyok a szőlőtőke, az én Atyám a szőlőműnkás; én vagyok a szőlőtőke, ti a szőlővesszők s miként a szőlővessző nem teremhet gyümölcsöt, hanem ha a szőlőtőkében marad, azonképen ti is csak akkor teremhettek jó gyümölcsöt, ha énbennem maradtok. Aki én bennem marad, az sok gyümölcsöt terem; aki nem marad énbennem, az elszárad és tüzre vettetik, mert nálam nélkül nem cselekedhettek. De ha én bennem maradtok és az én beszédim is tibennetek, akkor valamit akartok, kérjetek és megadatik nektek“.

A keresztény élet és munkásság alaptörvénye van e szavakban kifejezve. A keresztény élet Jézustól eredt, ez az újjászületés; élete által nemesül és tökéletesedik ez a megváltás és megszentelődés. Akiben az ő életének ereje él, abban az ő lelke él, abban az ő beszéde is él; az ilyen ember magasabb erő hatalmával van felruházva és amit kér az Atyától, az megadatik neki. Ellenben aki csak a saját erejében bizva él s Krisztus követésével nem törődik, az minden erőfeszítése mellett is csak a tökéletlenség körében vergődik; fut, fárad, de siker nélkül; elszárad és a tüzre vettetik, mint a tőkétől elszakadt szőlővessző. Ezért a Krisztust követő embert Pál apostol méltán nevezi *új teremtménynek*, új embernek; míg azt, aki az ő követésétől félreáll, ő embernek mondja s a keresztény élet ez alaptörvényéből kifolyólag méltán követeli ugyan- csak Pál apostol a keresztényektől, *hogy éljenek többé nem ők, hanem éljen bennük a Krisztus*.

A keresztény életnek e főtvényének megtartása a hit-, erkölcs- és egyház történetében mindig virágzást és áldást eredményezett; meg nem tartása, vagy éppen megtagadása mindig hit- erkölcsbeli ernyedést és pusztulást szült. A Pál apostolok, Lutherek, Zvinglik, Dávid Ferencek s a többi keresztény nagyok elismert hit és erkölcsi nagyságok; de nagyságukat kivétel nélkül Jézus igaz követése révén és árán szerezték.

Az említett hithősök bármelyikének élettörténetéből adatszerűleg be lehet bizonyítani, hogy életük szellemi és erkölcsi megújítója Jézus tudománya volt. Viszont a keresztény vallási és erkölcsi élet irodalmi és történeti megtagadóiról, gunyolóiról és fölforgatóiról csaknem okmányszerűleg be lehet bizonyítani, hogy ezért estek e vallási és erkölcsi eltévelyedésbe, (abberációba), mert vagy nem tudták, vagy nem akarták elismerni Jézus követésének újjászülő és életnemesítő hatását.

S amit az egyesek élete mutat, ugyanaz ismétlődik meg az egyház történetében is. Az egyház hitben és erkölcsi tisztaságban s az ebből folyó lelki áldásokban mindig akkor volt a leggazdagabb, amikor hivei külső és belső életükben legbuzgóbb és legodaadóbb követői voltak Jézusnak; — ellenben amikor az ő követésében haboztak, megrestültek, amikor a szőlővesszők a tőkétől elszakadtak; meglazult, elszakadt az egyház erkölcsnemesítő, világboldogító és az igazi haladást, az igazi tökéletesedést előmozdító ereje és hatása is. Az igazi élettörzsről leszakadt egyház nemcsak a középkorban világiasodott és pogányult el, hanem a 18. és 19. százévekben is; — az igazi élettörzssel ismét összenőtt egyház, közhit és közerkölcs nemcsak a reformációkor újult, erősödött és tisztult meg, hanem a 19. százévek az evangéliumhoz visszatért egyházaiban is. Mert teljességgel nem véletlen és nem ok nélküli az a történeti tény, hogy az evangéliumi tudományhoz hű egyházak, teológiák, irányok és irodalmi törekvések, ha néha lassan is, de folytonosan nőnek, izmosodnak, terjednek — míg az evangéliumtól elpártolt teológiai irányok, irodalmak és egyházak, ha talán rövid ideig virágozni látszanak is, előbb-utóbb elsorvadnak, elszáradnak. Nemcsak a múlt idők különböző gondolat és szellemi irányzatai, hanem a jelenkori modernnek nevezett félhivőség példája is megdönthetlenül bizonyítja *Jézus előbb idézett szavaiban kifejezett keresztény élettörvényt: ha bennem maradtok, éltek, de nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.*

Az egyházi tevékenység bármely alakja is csak akkor áldásos és valóban sikeres, ha irányító elvéül ezt a jézusi törvényt fogadja el: maradjatok énbennem s akkor én is veletek leszek; de ha nem maradtok énbennem, akkor kivágtok és elszáradtok, mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek. A keresztény egyházi és egyháztársadalmi tevékenység is csak a Krisztussal való életközösségből meríthet erőt, sikert és biztosítékot. Aki az ő szellemében dolgozik, az biztosan számíthat áldásra, előmenetelre, mert az ember, még a keresztény is, csak akkor teremhet jó gyümölcsöt, ha magasabb és tisztább szellemi élet törzséből veszi az erejét. Amint Jézus mondja: Aki énbennem marad, az sok gyümölcsöt term; aki nem marad énbennem, az elszárad és tüzre vettetik, mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek. Ha pedig

énbennem maradtok és az én beszédeim is tibennelek, akkor valamit akartok, kérjétek és megadatik nektek.

Jézusnak e szavai nagy biztatást és győzelmi-reményt keltő igéretnek napjaink válságos egyházi viszonyai és tétovázó egyházi tevékenysége között. A csüggedő lelkekre bátorítólag hatnak, mert ama bizonyosságra emelik őket, hogyha Jézus követésében szilárdan és hiven megmaradunk, ha tanításaiban hiszünk és bizunk, akkor nincs mitől félnünk, bármily sok is körülöttünk a leverő és csüggesztő jelenség. Ne féljünk és ne csüggedjünk tehát: Krisztus a vezérünk, az ő lelki országának fejedelme és ő nem hagyja magára övéit. Az egyházi munkásokra nézve szintén bátorító és biztató az a tudat, hogy ha a lelki-, az Isten dolgaiban az Ildvezítő utmutatása szerint dolgozunk, akkor az áldás nem maradhat el. Azért hát fogjunk bátran a munkához s folytassuk azt állandó kitartással, csak arra vigyázzunk, hogy a munkában Jézus legyen vezérünk, hogy tőle el ne szakadjunk, az ő tanításai és parancsai nélkül és főleg azok ellen semmit se tegyünk.

Az ő beszédeiben maradvá végezzük az *igehirdetés tisztét*. Hirdessük az ő evangéliumát tisztán, ne pedig az ilyen vagy amolyan napi értékű tudománnyal megelegyített evangéliumot, bármennyire ajánlgatja és kelletti is ez magát, mert ha a mi igehirdetésünk nem az evangéliumból ered, ha az időszerinti tudománynak szele dobálja azt ide s tova, akkor nem maradhatunk az ő beszédeiben s nem is adatik meg nekünk az, amit óhajtunk és kérünk.

Azonban ez még nem elég, hanem Jézus beszédeiben maradvá végezzük az *egyházársadalmi munkát is*. Mert hiába írjuk a leghangzatosabb, a legszebb cikkeket és tartjuk a legtetszetősebb felolvasásokat, prédikációkat; hiába állítjuk fel a legjobb iskolákat és jótékony, intézeteket; hiába szervezzük meg a legszélesebb körű női, ifjusági szeretet és irodalmi egyesületeket, ha azokban nem a hamisítatlan jézusi lélek él, hat és működik, semmire se megyünk. Irodalomnak, iskolának, egyesületnek és egyházársadalmi tevékenységünk minden ágazatának Jézus beszédeiben és amaz igaz szöllőtő törzsében kell maradnia s annak életadó és életnemesítő erőiből kell táplálkoznia, különben elszárad és tüzre vettetik. Az egyházi tevékenység e törvényét bizonyítja az élet és a tapasztalat is. Evangéliumi alapon álló irodalmi és jótékony egyesületek mustármagnyi kezdetből is nagyra nőnek, messze körre kiterjedő áldást árasztanak, például a bibliaterjesztő társulatok, az evangéliumi misszióegyesületek, a keresztény belmisszióknak evangéliumi szellemben dolgozó számos intézményei, amelyek közül egyik-másik nálunk is életre és virágzásra jutott; de amely egyházi intézményekben és társulásokban nem az Ur lelke él és hat, azok sem nálunk, sem

másutt nem tudnak életre vergődni. Mert úgy van az ma is, amint volt Gamaliel idejében, hogy ami Istentől van, azt az ember el nem ronthatja; ami pedig az emberekből van, az magától is megdől.

Gondoljunk erre mindnyájan, akik az egyházban bármi kis vonatkozásban is munkások vagyunk és ne kapkodjunk innen-onnan kért és kínált tanácsok után. Az egyházi tevékenység főtörvényét megszabta Jézus és ez így hangzik: *ha bennem maradtok, éltek; ha nem maradtok bennem, elpusztultok; mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.* Ámen.

Geréb Zsigmond,
fiátfalvi lelkész.

Drusilla vágya.

Ap. csel. 24. 24.

Caezárea Zsidóország ablaka, melyen át nagy sokaság nézi a végtelen tengert s gyönyörködik a tovasikló vitorlás hajók ponttá törpülő képeiben.

Caezárea Zsidóország ablaka, melytől félve huzódik félre a bámuló, a tenger viharának iszonyától.

Caezárea Zsidóország ablaka, honnan látszik Perea és Jordán, a tenger végtelensége.

Caezárea Zsidóország szócsöve, melyen át beszél a távoli Rómához; füle, melyen felfogja a császár üzenetét s tovább adja a római katonáknak.

Caezárea utcáin nyüzsgő az élet. Hajók érkeznek, ismerősök szállnak ki s ajándékot hoznak rokonnak, barátoknak. Csoportok alakulnak s úgy tárgyalják nyugat és kelet híreit. Az egyik utca felől, mely Sárónberkéhez is vezet, megkötözött embert hoznak a katonák. Nagy csődület veszi körül a menetet, míg utat nem vág a katonaökök, — Caezárea bámul, a város figyel. A fogoly nem magas, nem is törpe. Homlokán mély barázdák jelzik a gondot, vagy szenvedést talán. Kezei hátra vannak kötve s így járása ingadozó, bizonytalan, vagy a félelem teszi azzá?

A fogoly Félix tisztartó előtt áll. Most látszik csak, hogy félelem nincs ennek arcán, nem reszket a lába, nem tétova tekintete, hanem bátran néz bírāja szemébe s várja kérdését, hogy feleljen reá.

És mikor a tisztartó int, beszélni kezd:

— Abban gyakorlom magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkiismeretem legyen, mind az Isten előtt, mind az emberek előtt! Azsiabeli zsidók vádolnak engem, mert hirdettem nekik a Krisztust. Azt, kinél igazabb ember nem élt a földön, s ki végre megtanította imádkozni az embert

— Hiszen ti — folytatja a fogoly — imádkozni sem tudtok. Nem tudjátok kihez kell és hogyan könyörögni.

A fogoly arca kigyul, barázdái eltűnnek, nem látszik már fáradtság rajta, inkább elbeszélne órákig arról, kit olyan nagyon szeret s ki nek profétájává szegődött.

És az ura nem engedte, hogy Pál után menjen.

Bezárkózott szobájába és ott ismételte szavát:

— Tudjátok-e mi az igazság? Az, hogy egy Isten van odafönn az égben. Az, hogy előtte nincs személyválogatás. Nem nézi a ruha selymét, nem az arcnak festék színét, nem a bibort, nem a koronát, nem a foltot, nem a rongyot, csak a szívet s lelket nézi. Ha imádkozni akarsz vizsgálj meg szívedet s úgy imádkozz, nehogy az ima is bűnös legyen. Sem zsidó, sem görög, sem pogány, sem keresztény között nincs különbség, mindnyájan egyek vagyunk a Jézus Krisztusban.

Az emberi élet értéke mértékletességben áll. — Folytatja az apostol. Nem abban, hogy csemegét hozassunk Itália földjéről, bort Ciprusról, hanem kérjük az Istent, hogy tápláljon minket sorsunkhoz illő eledellel. Ne irigyeld a gazdagot, ne vedd meg a szegényt, akkor megtanulsz imádkozni. És ne feledje senki, hogy van örökítélet, mikor lehull a vállról a bibor palást, elmarad a selyem és csak a lélek ruháját nézi a hatalmas Isten.

Ezt a beszédet nem akarta hallani az ura — miért, előlött gondolkodik Drusilla. Nem akarta hallani a nagy igazságot, hiszen ez olyan egyszerű csak eddig még senki sem mondta. Az ura fél, az ura nem jár talán igaz uton. Megremeg az asszony, többé nem kutat gondolatok után, magyarázatra nem kíváncsi, csak önmagát nézi. A sok-sok gyűrűt, fülönfüggőt, drágagyöngyöt és . . . kezdi letépni magáról. A földön szétszórja s mikor Félix keresésére indul, ott találja meg a földön, földre dobott gyöngyök között és halkán imádkozik: Mi Atyánk, ki a mennyben vagy . . . Bámulva hallgatja a tisztartó, majd szemrehányást tesz neki: Te az apostol imáját ismétled? Tudod e, hogy semmi hasznom nincs abban az emberben? Magamnál tartom, hogy pénzzel váltsák ki és senki sem jön feléje. Imádkozz, hogy kapjunk érte pénzt. Drusilla könnyes szemmel néz az urára: — Igen imádkozom, éretted imádkozom! Ez az apostol nagy hódítása.

E történet sokáig fennmarad, de vele marad az intelem: — Ne kergesd el az apostolt, mikor ő az igazságról, mértékletességről, az örökítéletéről beszél. Inkább tárd ki kapud, hívd be magadhoz, mert csak így tanulsz meg vele imádkozni. E történet lehet novella, bibliai tárgy, lehet prédikáció, melyben beszélek igazságról, mértékletességről, örökítéletéről, lehet agenda nagy figyelmeztetésével, de én így hagyom, mert így látom nemesnek Drusilla ima utáni vágyát s az apostol nagy diadalát. Ámen.

Ütő Lajos,
székelykereszturi lelkész.

A mi örökségünk.

Alapige: I. Kir. 21. 1-3.

Régmúlt időknek eseményét mondják el a felolvasott igék, afiai. Elhangzásuk vagy leírásuk óta évszázadok vagy évezredek merültek az idő végtelen tengerébe, de bármily régi is az alapige által megvilágított történet, a jelenkor gyermeke számára is tanulságot nyújt.

A történet szerint Ácháb Samaria királya kéri a Jezréelbeli Nábottól az ő szőlőjét, igérvén neki annál értékeesebb területet vagy értékén felüli összeget. Nábot azonban ezen szavakkal utasítja vissza Királya ajánlatát: „Oltalmazzon az Ur engemet attól, hogy néked adjam az én atyáimtól maradt örökséget“.

Üzleti szemüvegen keresztül nézve, vagy anyagi szempontból vizsgálva az eseményt, Nábot helytelenül cselekedett. Hisz azonkívül, hogy anyagilag nyereséghez jut, királyának is kedvébe jár, ha annak kívánságát teljesíti. Ha azonban lelkünk nemesebb sugallataira, szivünk jobb érzéseire hallgatva vizsgáljuk a Nábot eljárását, abban az anyagiasságból kiemelkedni tudó, ősei emlékét tiszteletben tartó, hagyományaihoz rajongó szeretettel ragaszkodó emberre ismerünk. Nábotnak nem kell az anyagi haszon, visszautasítja a királyi kegyet, neki az atyáitól maradt öröksége kell. Tán szóval kifejezni nem tudja, de érzi, hogy attól neki nem lehet megválni, mert vétkezne atyái emléke s az Isten ellen úgy érzi, hogy annak minden egyes porszeme szent előtte. Ezen érzések adják ajkaira e szelid alázatossággal, de nyugodt önérzettel mondott szavakat: „Őrizzen meg az Ur engemet attól, hogy én néked adjam az én atyáimtól nyert örökséget“.

Kedves a. fiai. Mint Nábotnak, nekünk is van drága örökségünk, melyet veszély fenyeget, mint az övét, de a melyhez éppen olyan rajongó szeretettel kell ragaszkodjunk, mint ő.

A régmúlt idők egyszerű gyermekének szavaira emlékezve, azt magunkra alkalmazva, kevés változtatással mi is elmondhatjuk: Őrizzen meg az Ur minket attól, hogy elveszítsük az atyáinktól nyert örökséget. Elmélkedjünk tehát

1. a mi örökségünkről;
2. s annak megtartásáról.

A mi atyáinktól nyert örökségünk láthatók és láthatatlanok, vagy anyagiak és lelkiek.

Amaz anyagi örökség, melyet egyházunkért fajunkért lelkesedni, munkálni, áldozni tudó lelkek szenteltek a haladás, mivelődés, szellemi fejlődés eszközévé s a mely áldástermő völgyekben, halmokban, erdőkoszoruzta hegy ormokban állott, rajtunk kívül álló okok miatt elveszett. Nem akarom ezuttal fejtegetni az okokat, melyek miatt már a mult szebb emlékei sorozhatjuk amaz anyagi források birtoklását. A sors kérlelhetetlensége, száraz megállapítást kíván s le kell számolnunk a valósággal, hogy azok elvesztek számunkra, azok ma már nem a mieink.

De itt vannak — bár a nehéz idők romboló erejétől megviselten — templomaink, iskoláink.

Templomaink, melyeket atyáink építettek, honnan — a múltban is nem egyszer előforduló megpróbáltatások idejében — az Istenben vetett törhetetlen hitnek bizó hangja, a jobb időkben a hálaadás fohásza szállott atyáink ajkairól a Gondviselés Urához, honnan most is szivünk testvéries érzésben összeforrva, megszentelt érzelmeit a közös áhitat szárnyán az örök szeretethez emeli.

Iskoláink, mint elődeink áldozatkészségének bizonyosságai, melyekben nagy szellemek lobogtatták a tudás fáklyáját, hol apáink nyertek szellemi világosságot, melyek minket is előkészítettek az élet harcának nemes megharcolására s amelyek most is hivatva vannak a valláserkölcsei fejlődés szellemi felvilágosodása plántáit ültetni gyermekeink, a a jövő nemzedék lelkébe.

Örököltünk elődeinktől lelki kincseket is. Hitet a mi egy igaz Istenünkben, kinek gondviselő szeretete örökös feletünk, kinek végzésében, akaratában, bármily érthetetlen az előttünk, gyarló, véges emberek előtt meg kell nyugodnunk, mert hisz ő teremtett, ő tudja dolgainkat, ő a csapásokban, megpróbáltatásokban is szeret, ő a mi mennyei Atyánk. Hitet Jézusban, az ember fiában, az emberiség legnagyobb tanítómesztérében, ki megszüntette Isten és ember közötti távolságot, Atya és gyermek közötti viszonyt téve Istenről szóló tanításai alapjává. Hitet a legnagyobb emberbarátban, kinek szeretete az Isten végtelen szeretetéből táplálkozott, ki meg tudott bocsátani az ellene vétőknek, ki még ellenségiért is imádkozott, az erős lelkű emberben, kit kísértés, halál félelme el nem tántoríthatott kitüzött céljától, ki tiszta lélekkel tudott áthatolni az életbűnök szennyes vizein s nyugodtan ment a halálba hirdetett igazságáért.

Hitet a szent lélekben, e nemes tettekre lelkesítő mennyei erőben,

mely egykor az apostolokat szólásra buzdította, hitelődeinket a legnagyobb megpróbáltatások között a legszebb áldozatra buzdította s a mely minket is a mostani nehéz időkben kitartó munkára, áldozatra kell indítson.

Örököltünk reményt, a léleknek e kedves gyermekét, mely ha napunk elborul s egünk elsötétül, akkor is mosolyog s a jövőnek szebb, boldogabb képét mutatja előttünk.

Örököltünk szeretetet, mely összeforrasztja a sziveket a közös, egyetértő munkában, kötelességeink teljesítésében, melyet szeretett egyházunk, fajunk előhaladására, jövőnk biztosítása érdekében elvégezni hivatva vagyunk.

Ezek a mi lelki kincseink, örökségeink, melyek fölött nincs ereje földi hatalomnak, amelyeket, ha csak mi nem dobjuk el magunktól soha senki el nem vehet tőlünk.

De ezen lelki kincsek megtartásáért elődeink sokat küzdöttek, áldoztak, kötelességünk, mint ők cselekedtek, nekünk is aképen cselekedni.

E végett erősítenünk kell hitünket. Ne legyen az tétlen álmodozás, üres szemlélődés, hanem Isten gondviselő szeretetében bízó élniakarás, mely azt a tanácsot adja nekünk; „Segíts magadon, Isten is megsegít“.

Szeretet, egyetértés nélkül nem lehet komoly, eredményes munkát végezni. Ha tehát tenni, cselekedni akarunk atyáinktól nyert örökség megtartásáért, le kell győznünk a szeretet hatalmas erejével az egyenetlenkedésre könnyen hajló őstermészetet.

Hallgatnunk kell lelkiismeretünk sugallalára, a szentlélekre, a nemes tettekre áldozatkésztségre buzdító mennyei erőre, hogy minden anyagi gondjaink mellett is, siessünk gyümölcsözőleg járulni templomaink, iskolánk fentartásához, a jövő útjának kiépítéséhez. Így a reménység is joggal mutatja a jövőnek szebb, boldogabb képét.

A lelki kincsek megőrzése, megtartása, az áldozatkésztség pótolni tudja az elveszett anyagi erőket, de ha atyáinktól nyert örökségünkhöz tettekben megnyilvánuló ragaszkodás helyett sivár közönyösségnek adunk helyet lelkünkben, akkor egyházunk léleknélküli test, mely anyagi javainak birtokában élhet csupán, hitünk nem élő hit, hanem tétlen szemlélődés.

Ne feledjétek afiai, hogy egyházunk fennmaradása, nem csupán vallási, felekezeti kérdés, hanem fajunk fennmaradásának kérdése is. Ha valaha ellenmondás volt az, szeretem fajomat, lelkesülök érte, de nem törődöm egyházzal s vallásomat is azért tartom, hogy ne maradjon a világ vallástalannak, úgy ma valóban ellenmondás. Esméljétek és lássátok látó szemetekkel! Lássátok meg, hogy egyházunk védelme alatt élhetünk csupán. S ha egy szent elhatározás, a lélekből fakadó köteles-

ségérzet nem buzdít titeket, mindnyájunkat egyházunk, intézményeink fenntartására, atyáinktól nyert örökségünk megőrzésére, ha lelkünkben a nemes tettekre buzdító mennyei erő helyét közöny, nemtörődömség és szükkeblőség foglalja el, nem lehetünk felmentve lelkiimeretünk azon vádja alól, hogy elárvult fajunk utolsó védbástyáit romboljuk lelkünk terméketlen sivárságával. És ne feledjük azt se, hogy ez intézmények megsemmisülését, e védbástyák összeomlását nem nézhetjük veszélytelen távolságból, mert a romok maguk alá fogják temetni az ősi örökségre méltatlan utódokat. Mérlegre tétetünk és jaj nekünk, ha könnyűnek találtatunk.

Tudjátok-e most már értékelni afiai a Jezréelbeli Nábotnak szavait, fel tudjátok-e fogni ezen szavak értelmét: „Őrizzen meg az Ur engemet attól, hogy én neked adjam az én atyáimtól nyert örökséget“.

Ezen szavak szellemében cselekedve, szent áldozatkészségre buzdulva, szerető egyetértéssel munkálva, megerősödhetik hitünk a mennyei atya gondviselő szeretetében, ki megőriz bennünket attól, hogy elveszítsük az atyáinktól nyert örökséget. Ámen.

Bedő Árpád,
vadadi lelkész.

Miképen szaporodik meg a kevés?

Jan. 6:12. . . . Szedjétek fel a maradék darabokat, hogy semmi el ne vesszen.

A bibliában az Ur Jézus személyével kapcsolatban is sok olyan elbeszélés van, amit betű szerint megtörtént eseménynek venni nem lehet, így értelmezni nem is szabad, mert amint Pál apostol megmondotta: a betű megöl, lélek az, ami megelevenít. Nem lehet eleitől végig szószerint megtörtént valóságnak venni azt az elbeszélést sem, amelyből a mostani alapigét olvastam fel. Ebben ugyanis az van elbeszélve, hogy többek között egy alkalommal a Tiberiás tava mellett nagy sokaság gyült össze, hogy az úr Jézust meglathassa s az istenországáról szóló fenséges tanítását meghallgathassa. S mikor a tanításnak vége volt, már este felé járt az idő. Az ur Jézus meggondolván, hogy nagy számu hallgatói megéheztek s közülök sokan messziről valók, megszáná őket s leülteté egy füves helyre, hogy a rendelkezésre álló 5 árpa kenyérből és 2 halból megvendégelje a körülbelül 5 ezer emberből álló sokaságot. Mikor ettek és megelégedtek, Jézus megparancsolá tanítványainak, hogy szedjék fel a maradék darabokat, hogy semmi el ne vesszen. Ez is megtörténvén, 12 kosár telt meg, tehát még több lett a maradék, mint volt az eredeti készlet. Ez a tartalma röviden a szóban forgó elbeszélésnek. De miképen lehessen megérteni és elhinni, hogy a vendégség után több legyen az ételmaradék, mint volt az eredeti készlet? Ez a kérdés merül fel gondolkozó lelkünk előtt. Erre a kérdésre némely régi bibliamagyarázók azt felelik, hogy Jézus az ő csodatevő hatalmával szaporította meg a keveset. Ámde minket, kik tudjuk, hogy a csoda ellenkezik a természet örök törvényeivel, ilyen babonás izű magyarázat ki nem elégíthet. Ezt már azért sem fogadhatjuk el, mert a Jézus komoly gondolkozásával, tiszta jellemével és fenséges hivatásával össze nem egyeztethető. Hiszen ugyancsak a bibliából tudjuk, hogy több ízben, mikor a babonás nép Jézustól csodát kívánt, ő erre hajlandó nem volt, hanem tovább ment, úgy adva tudtokra, hogy ő nem azért

jött e világra, hogy holmi szemfényvesztő mutatványokkal mulattassa és szórakoztassa a kíváncsiskodókat s így tartsa meg babonás hitében továbbra is a népet. Hanem éppen ellenkezőleg, azért jött, hogy legyen a világnak világossága, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról, hogy hirdesse azokat az eszméket, melyeknek megismerése által az emberek értelmesebbek, jobbak és boldogabbak lesznek. S ha e bibliai elbeszélésben mégis csodatételről van szó, ennek oka az, hogy az a nagy sokaság, mely Jézust végig hallgatta s az általa rögtönzött vendégségben részt vett: innen szétoszolva, hazatérve, amint ez minden hasonló alkalommal történni szokott — csodadolgokat beszélt Jézusról és arról, hogy milyen kevés eleségből, milyen nagy számú közönséget vendégtelt meg és elégített ki. És az az író, aki ezt néhány évtized múlva a szájhagyomány után a biblia számára megírta, nem tudott szabadulni az akkori babonás hit és gondolkozás befolyása alól. De mi, akik szerencsések vagyunk egy felvilágosodottabb korban élni, nem kereshetünk csodát sem ebben, sem más bibliai elbeszélésben, ha csak visszatérését nem kívánjuk annak a lelki sötétségnek, melytől az Ur Jézus evangéliuma és a haladó tudomány által — hala Istennek — megszabadultunk. És ha már ilyen felvilágosult értelemmel vizsgáljuk ezt az elbeszélést, előnkbe tárul egy kedves jelenet vonzó képe, amelyből fölemelő erkölcsi tanulságok és intelmek szólnak hozzánk. Képzeletben látjuk a férfiak és nők ezreit, akik hajlékukat elhagyva, szorgos munkájukat félbeszakítva, képesek nagy távolságra elmenni, fáradságot, éhséget, szomjúságot eltűrni, csak hogy megláthassák és meghallhassák a szegények barátját, a beteg lelkek orvosát, az Ur Jézust, akiről már annyit hallottak, hogy hozzá hasonlóan még soha ember nem beszélt és nem cselekedett. Képzeletünkben előttünk áll az elbeszélés főalakja, a názareti próféta, aki olyan elragadóan hirdeti a szeretet evangéliumát, hogy hallgatói elálmélkodnak felette s e közben észre sem veszik, hogy az idő telik s a nap alkonyra száll. Előttük áll a nagy emberbarát, aki megszánja a megéhezett embereket — s miután hálát ad Istennek a kevés áldásért is — módjához képest kész segíteni rajtuk, megosztja velük a keveset is, hogy éhségüket csillapítsa s példát adjon másoknak is a jószívűségre, a másokon való segítségre. Előttünk áll a legbölcsebb tanítómester, aki felszedeti a maradék darabokat, hogy azokból semmi el ne vesszen s hogy gondos takarékosagra, Isten áldásainak okos megbecsülésére buzdítsa hallgatóit és mindenkori követőit. S ha mindezekhez még hozzágondoljuk, hogy vendégségben részesültek maguk is vittek magukkal valami eleséget, amit szokás szerint szintén közreadtak; ha elgondoljuk, hogy az Isten igéjével lelkileg már kielégített hallgatóság testi kívánsága könnyen kielégíthető volt s hogy az elbe-

szélésben nem jóllakásról van szó, hanem arról, hogy megelégedtek, akkor bizony minden babonás hit és csodatevő erő közreműködése nélkül is egészen természetesnek, világosnak és elhithetőnek fogjuk találni, ha a vendégség végén többnek látszott a maradék, mint volt az eredeti készlet.

Ne keressünk hát csodát sem ebben, sem más bibliai elbeszélésben, bizzuk ezt azokra, akik a meggyújtott gyertyát véka alá szokták rejteni, hogy mások sötétségben maradjanak. Mi e helyett fordítsuk figyelmünket az elbeszélés erkölcsi tanulságaira s értsük meg abból azt, ami minket e szűk termés idején leginkább érdekel. Értsük meg, hogy a keveset mi is megszoríthatjuk kevéssel megelégedő, józan mértékletességgel, gondos takarékossgal és áldozni kész jószívűséggel. Ezt tenni keresztényi kötelességünk. Ez a tanulság, ez a bibliai kötelesség szól hozzánk nemcsak e bibliai elbeszélésből, hanem erre int, erre tanít az élet, a tapasztalat is. Avagy nem azt tapasztaljuk-e az életben, hogy akiben hiányzik a kevéssel megelégedő józan mértékletesség és gondos takarékossgal szép erénye, az hiába dolgozik, mert a legszorgalmasabb munkával sem tud annyit szerezni, amennyit könnyelmű költsékezéssel elpazarolni ne lehessen. Ellenben, aki ételben, italban, ruházkozásban egyszerű, józan, mértékletes és takarékos, aki mindenben követi a nagy költő mondását: Földi ember kevéssel beéri, ha vágyait rövidebbre méri; — az tapasztalni fogja amit a latin példabeszéd mond: a takarékossgal a legnagyobb jövedelem. Az ilyen ember a kevésből is tud félre tenni, a keveset is meg tudja szaporítani.

Az életből tudjuk azt is, hogy a telhetetlen fősvénynek a sok is kevés s ha az éhező alamizsnát kér, azon panaszkodik, hogy ő is alig élhet s ha valami nemes célra kell adakozni, legtöbbször durva szavakkal kergeti el a szent célra kéregetőt. Ellenben a jószívű ember megszanja a szükségben szenvedőt, jó szíve megesik rajta és mint az Ur Jézus, megosztja vele a keveset is, meggondolván, hogy jobb adni, mint kérni. S ha nemes célra kell áldozni, örömezt áldoz a jó szívű, mert reméli, hogy amit nemes célra ad, az nemvész el; mert szereti és megáldja az Ur a jó szívű adakozót. A fősvény, a telhetetlen fukar, ha közcélra áldozni kell, mindig azt nézi, hogy neki abból lesz-e valami haszna, nyeresége; feledi amit Jézus mondott: mit sem használ, ha az egész világot megnyeri is valaki, ha az ő lelkében kárt vall. De a jó szívű ember képes lemondani költséges szenvedélyéről is, csak hogy elősegítse a nemes cél megvalósulását s nyugodt lélekkel elmondhassa, hogy arra módjához képest ő is meghozta a maga áldozatát.

Ime, kedves atyámfiai! így szaporítható meg a kevés józan mértékletességgel, gondos takarékossgal és jóttevő szeretettel. Így telik

meg sok üres kosár maradék darabokkal; így telik meg sok szív a jó cselekedetek édes emlékeivel, amelyek a siron túli életbe is át kísérik.

Ugyanazért, ha kevés a mivel Isten ez évben verejtékes munkánkat megáldotta, ne várjuk valami csodától annak megsaporítását, hanem szaporítsuk meg azt mi magunk egyszerű életmóddal, józan mértékletességgel és gondos takarékoszággal, hogy hű sáfároknak találtsunk s hallhassuk meg mennyei gazdánk jóváhagyó biztatását: jól van jó és hű szolgám, hű voltál a kevesen, többre bizlak ezután. Ámen.

Gál József,
recsenyédi lelkész.

Im hol az ember.

Alapíge: János XIX. 5.: „Im hol az ember“.

Munkácsi Mihálynak, a világhírű festőművésznek van egy képe, amely különös, vonzó hatást gyakorol reám. Sokszor megállok előtte s elnézem a rajta levő alakokat. Egy izzó, hadonázó, rekedt ordításban gyűlölséget viharzó tömeg között összekötött kezekkel áll egy ember. A szenvedélyek viharjában is nyugodtan, szelid fenséggel áll. Kék szeméből valami csodás nyugalom száll a tömeg fölött a szent város házaira, a kék égboltozatra. Megkínzott alakján, töviskoronás, vércseppet izzadó homlokán ugyanez a nyugalom. A kép alá ez van írva: Ime az ember (Ecce homo). Azt a jelenetet ábrázolja, amikor Pilátus bemutatja a megcsufolt, megkorbácsolt embert a tömegnek s az felviharzó dűhvel „feszítsd meg“-et kiált feléje. Az az ember: Jézus. A kép alatt levő írás alapigénk szavai: Ime az ember.

Aki küzdött. Aki lelkének minden nagy akaratával az Istenben való életet kereste. Aki jó volt és szelid volt s aki mégis, im a gyűlölség tüzének ostromában áll. Aki egész életét embertársaiért áldozta s akit mégis megrágalmaztak, megostoroztak, megcsúfoltak és aki felé „feszítsd meg“-et kiáltanak.

Az ember! Aki nehéz lelki vívódások után lépett rá hivatásának útjára s akit onnan sem a hozsánás ünnepeltetés, sem a gyűlölséget izzó rekedt ordítás el nem tántorított. Aki a pusztai negyven napon nehéz harcot vívott önmagával, aki elhagyott szülőt, testvért, mert szólította az az isteni hang, amely szólott hajdan a prófétáknak s e lelki kényszer hatása alatt a mások boldogítására való törekvésnek rögzös útját járta s azon az úton, „a kínok útján eljutott a Kálváriához“ (Ábrányi E.: Diligis me!), de arról az útról soha le nem tért, mert addig is, amíg hátán érezte pirámisépítő rabszolga ősein elcsattant ostorcsapások fájdalmát, lelkével az örökszabadság napfényes mezőit járta.

Ime az ember! A szerető szívű, meggyötört lelkű, de diadalmas hitű, golgotás, megcsúfolt és elbukott, de mégis diadalmas ember!

— Valahogyan úgy érzem, hogy ez az ember az örök emberi sors hordozója volt s mint ilyen, testvér velem, velünk, mindannyian a küzdésben és az elbukásban is diadalmas emberi élet hordozásában. Ebből a képből, bár az teljes súlyával nehezedik a lelkünkre, mégis hatalmas erő száll felénk. Talán a meghasonlott lelkű költő is az Ember tragédiájának csonka tornyára a tetőzetet innen kapta ez áldott biztatásban: „Ember küzdj és bízva bízzál“.

Ez az az ember, akit az Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtett s akit a maga munkatársává hívott el a teremtésben, az alkotásban. Jézus mögött ott látom felsorakozni az egész emberiséget s a kép alatt ott is, akkor is olvashatóan látom az irást: Ime az ember.

A küzdő, alkotó és elbukó ember.

* * *

Óriási őserők csatája, nagyszerű forradalmak: a világkialakulás, hol az őselemek, mint rejtett óriások viaskodnak egymással s a földudorodó hegyek, a bemélyülő völgyek e dulakodó óriások lábnyomát viselik.

Az elemek, az őserők rendeltetése jutott osztályrészül az embernek is. Az ő világot hadd alkossa saját erejével, nagy harcokat víva sokszor önmagával is. Beteljesült rajta az íge: „Verejtékkel egyed a (te) kenyered!“ Szívéből kihulló vérrel öntözte a pályát, melyen haladott, könnyével puhította a földet, amelyen verejtékezett s melyből kenyerét akarta. Ez volt az útravalója. Az ember ezzel a hivatással lépett ki a teremtés műhelyéből az életbe.

Már benne volt önmaga jövőjének nagyságának a sejtelme, mint bimbóban a jövő színek pompája és illata. De csak lehetőségképen. Így lépett ki az életbe, melyen a föld kopár volt és pusztá, kietlen és ismeretlen, mint hajótöröttnek az életet jelentő, soha sem sejtett sziget. És az emberben megmozdult az akarat, elhangzott ajkán a teremtő szó: „legyen“ s föl a nagy munkára, hősi küzdelemre elindult az ember. A föld ma már engedelmes rabja, a szikla kertté változott, édenné a pusztá s kietlen térségeken édes otthont teremtetett az ember. Ma már nem vagyunk idegenek a földön: ez a világ a mi világunk. Kinyitotta sejtelmes titkát előttünk a magasság és mélység, belenéztünk szédítő távolságokba: az örökkévalóságba s ma jóleső érzéssel tekinthetünk vissza a megtett útra. De a mai napnak tegnapja is van, múltja, amelyen a pillanatnyi jelen felépül. Mennyit beszél ez nekünk az emberről. Mennyi heves küzdelmet kellett végigküzdenie, hogy átváltozzék a föld arculata s kialakuljon a nagyszerűségében megragadó emberitársadalom. Egy porszem az ember a földdel, egy harmatcseppnyi parány a vizek biro-

dalmával, elenyésző semmi a határtalan végtelenséggel szemben. Harcának sorsa már a kezdet kezdeténél sejthető volt: sziklán széttörik, tenger mélysége elnyeli s a végtelen űrben észrevétlen atomokra oszlik.

S ha csak külső ellenségei lettek volna! De hányszor folytatott önmagával is emésztő, sokszor bukását okozó nehéz harcot! Ó többször bukott el az ember önmagába ütközve, mint a vele szemben álló természeti hatalmak ereje miatt.

Szembe áll a félelmetes természettel s akkor az előítélet és babona korlátain törik meg ereje, kinyújtja kezét a végtelen felé s mint Istenkisértő, máglyára kerül. Szent és örökké áldott, magasztos érzéstől áthatva kimondja: nekünk egy Istenünk van, amaz Atya, kiben mi mindannyian testvérek vagyunk s akkor mint riadó harsan fel a szó: feszítsd meg őt! A néptömegből kiemelkedik a látnok, ki ismeretlen távolságok méheiből hallja: „egy eszme indul, messze, valahol, csillognak sejtelem hegyek mögött s rajta át Isten szól: jövök“. Merész kezekkel bele kap a lant húrjaiba s új dalok: a szabadság, egyenlőség, testvériség új dalai születnek meg. Az évek üteme csatára hív, hol bukott, ismét csak bukott az ember.

És így tovább változatlan változással.

Igy volt ez évezredek hosszú során át s így van ez ma is. Lépésről-lépésre kell haladnunk, megharcolva az örök harcot. Ó hányszor fullt zokogásba Cassanova hangja Ilion romjai fölött. Hányszor hullt bele sötéten az életbe örök emberi sors betetőzéséül a nehéz ige: elvégeztetett!

Miért nem adja fel az ember a harcot? Miért nem látja be, hogy a verejtékezéssel már-már a hegytetőre hengerített szikla öntestén át zuhan vissza a völgybe?

A Mester ott az izzó gyűlöletet lehelő néptömeg között révedezve áll. Tekintete messze távolságokon pihen meg. Sejtelemhegy mögül már hallja: az „eszme jó, robogva tűzszekéren“ (Reményik) s a halk zajából kicsendül az Isten hangja: jövök! Látja az embert, amint újra fel emeli az elejtett zászlót s végtelen sorban újra folytatódik a véget nem érő lánc.

Ime az ember! Az ember, aki küzdött, elbukott, de im mégis diadalmas!

Szegényen és idegenül jött a földre, de lelkében ott derengett már, mint éjszakában a nappal vágya, az eljövendő győzelmek jutalma. Kicsiny, alig észrevehető forrásnak indult el, de hegyek hátából mély völgyeket hasított: a maga országútját, melyet a végtelen menetben mind szélesebbre tapos.

Látta, hogy elesik az, aki a sziklát döngetni kezdte, aki először

kelt birokra a tengerrel s aki az ég félelmes elemei felé nyújtotta eszét és karját, de eszének és karjának erejét a nyomábalépőnek hagyta s a diadalban neki is része volt. Ugyanigy volt, csak így lehetett a tudás, hit és erkölcs világában is. Az anyaföld évmilliomok óta egyre szüli az embert s szül hozzá millió keresztet. Kereszten a tömeg álma nyilik. Egy eszme indul: színes délibáb s a jelent és jövőt elválasztó mély szakadék fölé feszül, mint színes szivárvány. A hős, ki utána nyúlt, behűllt a mélybe, de egy kis foszlánya mégis megragadható lett s az ember lassan kitergeti az egészet hegyek, völgyek és vizek fölé s a sóhajtó szelek föltámadást fütyülnek. Az eszme folyton jön, robogva, tűzszekéren s belőle folyton hangzik a biztató: „ember küzdj és bizva bizzál“.

Az erkölcsi életben soha sem volt megállás vagy visszaesés. A ma soha sem volt rosszabb a tegnaphoz, legfeljebb nem olyan, mint amilyennek lenni a tegnaphoz viszonyítva megkövetelhetnők. S az ember erőviszonyához mérten ma sincsenek nagyobb sziklatömbök életének útjában, mint voltak a tegnap a múltban.

Ma a fajiság keresztjén izzad vércseppeket az ember. A korláttrontó áradatban, Jézusnak a fajiságon felülemelkedő ember voltát hallva hangoztatni, szinte azt hihetnők, hogy az ember testvériesülése előtt leomlik minden faji korlát, ha nem látnók azt, hogy a másik oldalon még hatalmasabb emelkedik. A világégésben elbukott ember e kettő között vergődik. De e sötét éjszakában is valahol, messze dereng már a hajnal. Sejtelemhegyek mögött ébred ez egy csillag s majd szivárványszínekre bomolva, enyhületet hoz. A keresztrefeszített millió ember lelkén átsuhanni hallom az ígét: nem jöttem én, csak Izrael eltévedt juhjaihoz. A jövőt elválasztó mély szakadékon át derengeni látom a fényt és látom benne az embert, aki nem egy faj, de a különböző fajokból tevődik össze egész emberré; aki nem egy vallás, de a különböző vallásokból tevődik össze egész vallássá. Részei tökéletesen összeillenek s mindenik a maga külön hivatását tölti be, mint kar, láb, mint szem, de mindannyia mégis egy központba fut össze: az örök egységes emberébe. S amíg a kar dolgozik, a láb utakat jár be, a szem észre vesz, minden összeütközés nélkül az örök egységes emberit szolgálja.

„Egy eszme indul messze nagy titokban, csillognak sejtelem hegyek mögött. Csak a csillagvizsgáló bölcsek érzik s a fájdalomtól zaklatott rögök“ (Mécs László). A fájdalmas rög megindul bennem s a derengő fényben égő kép alá lázas, reszkető betűkkel, kúszáltan írom: „Ime az ember!“

Az unitarizmusnak az ember örök küzdésében hatalmas rész jutott. Ma az eljövendő élet építését a jelen munkájával a múltan akarja foly-

tatni: megőrizve a maga sajátos vonásait, örök emberi értékekért harcol. Tudjuk, érezzük azt, hogy csak addig vagyunk számottevő erők, amíg az önmagunk adottságának talaján állunk. Vallási hagyományunk, faji kötelezettségünk kétszeres tűzzel ég ma, mert látjuk a messze nagytitokban felgyúlt csillagot s a derengő hajnalfény a századok előttünk álló éveinek sötétjéből előre vetődik.

Teljék meg minden unitárius ember lelke öntudatos szeretettel, lelkesedéssel a maga magyar unitárius hivatásával szemben s úgy álljunk ki nyíltan a küzdelemre: örök emberi értékek tovább fejlesztésére önmagunkban s meglátjuk: a ma sötét, fájdalmas éjszakájából is megszületik az ember, az önmagára ébredt, önmagára talált, ezer gyökérszálon át lélegző és táplálkozó ember. A győzelem reményében álljunk ki, amely győzelem soha meg nem szégyenit. Ámen.

Simén Domokos,
h-almási lelkész.

Harang- és orgonaavatási ünnepélyt bezáró beszéd.*

„A föld, amelyen állasz, szent föld!”

Isteni kijelentést kifejező szavak ezek. Mózes, a nagy próféta lelkében megérezett szent hivatás ihletett pillanatában sugallt égi szavak, melyet külsőleg égő csipkebokor képében érzékiesített meg a történeti emlékezet . . .

Ebben a kijelentésben benne volt egy népnek a szolgaságból, a nyomoruságból, bűneiből való szabadításának minden lehetősége, minden földi akadályt elhárító isteni segedelme, sőt e célra kiválasztott emberéhez intézett kötelező parancsa is: „Ime elküldelek tégedet és hozd ki az én népemet a szolgaság földjéből . . .” e kijelentésben benne volt egy nép *kiválasztottságának, nagyrahivatottságának, boldogságának . . . dicsőségének* Istentől vett ígérete . . . Az Ég és föld . . . az Ur és népe között kötendő szent szövetség előfeltétele . . .

Mózesről tudjuk, hogy lelkében, mint minden nagy eszme szolgálatára elhívott embernek lelkében végbemenő: *csodálatos nagy látomástól, átszellemiesüléstől* megremegő, a szolgálat vállalásától — gyöngeségének érzetében — kezdetben vonakodó, de aztán a benne mindinkább tudatossá váló, mind teljesebben kibontakozó küldetés s az azzal járó *istenti segedelem* erejétől megteljesedve, kezében az Istentől csodálatosan ihletett *vesszővel*, elment övéihez és elvégezte a rábizottakat . . .

Elvégezte a rábizottakat: megszegyenítette az Isten nevével visszaélő, elbizakodott földi hatalmasságot . . . a pogány, zsarnok lelki Faraót, összeszedte engedetlen népét: a szolgaság rabjait és *engedelmességet parancsolt*; törvényt adott: az Isten törvényét; ledöntötte bálványisteneiket s szívüket az egy Isten hitéhez vezette; tudományt adott népének . . . vallási és társadalmi szervezéséről és rendtartásáról

* Elmondva Bölönben, 1926 június 6.

gondoskodott, aztán fölvezette a Nébó hegyére: „a boldogság néző helyére“, ahonnan bepillantást engedett az ígéret földjére, ahová majd bejutni s ott tovább élni . . . új reménységgel . . . isteni kegyelem ajándékát jelentette.

Mózes, a szabadító új életre keltette fajának, nemzetségének életét s örök jövőendő útjait jelölte meg számára . . .

Nagy és csodálatos dolgokat művelt a próféta, mert Isten volt vele . . . *Isten*: az a segedelem, az az erő, melynek a Hóreb Hegyén történt átszellemiesítő látomásában tudatára ébredt s annak részesévé lett . . .

De boldog volt a nép, áldott lett Izrael is, mert a szomorú fogság és hosszú vándorlás ideje alatt kiállott próbák és szenvedések tüzeiben újra születve, meglátta az elhagyott, megtagadott *Jehova*: az *Isten vesszőjét*, mellyel a próféta a tenger vizét ketté választotta, a sziklából üdítő forrásvizet fakasztott . . . meglátta az ő Urának, Istenének áldó kezét, mely negyven éven át mannat: táplálékot hullatott az égből . . . hallotta a *kiengesztelődés, megbocsátás*, a kegyelem aranyigéit a tiz parancsolatban, melyeket prófétájának lelkén, ajkán át szólott neki az Ur s azokban szövetséget kötött választott népével örök időkre . . .

Ime az első *kijelentés*, melyben szólott az Isten kezdetben az ő népéhez: *az ő igazabb ismeretére* jutott népéhez!

Az első, de nem az utolsó *kijelentés*! . . . mert „minekutána azóta sok rendben és sokféleképen szólott az Isten az Atyáknak a próféták által, az utolsó időben szólott nekünk is az ő fia által, hogy megtartassunk és örök életünk legyen“.

Új *kijelentést* vettünk Jézus Krisztusban, a mi Urunkban . . . Ezt érezzük, valahányszor föleszmélünk, öntudatra ébredünk, eszményért lelkesedünk s az elhívó szózatot halljuk: „elmenvén, tanítsatok minden népeket“.

A Jézus Krisztusban vett *isteni kijelentés* megújuló hatását érezhetjük, valahányszor a lelki élet fásultságában — bizonyos benső szükségből — lelki szomj és éhség, szellemi vágy és sóvárgás nyugtalanítja a gondolatot, az érzést . . . Valahányszor a mindennél legtöbbszörre jogosító, legtöbbet ígérő és biztosító, a legfelmagasztaltabb, legfenségesebb érzés: az istenfiúság érzése jelenik meg az emberben, egy népben s keresi, kutatja, mignem megtalálja a maga eszményét: földi életében szabadságának, boldogságának eszményét s ennek valósítóját: *Istenét!*

Igen, azoknak és akkor jelenti ki magát ma is az Isten, kik az ő igaz ismerete szerinti hitre térnek, nem hitetlenkednek, nem kételkednek, nem tévelyegnek; akik nem érzékileg, kézzel csinált hajlékokban szemmel láthatóan, vagy kézzel foghatóan, hanem „lélekben és

igazságban imádva, *szívük tisztaságában* óhajtják látni az Istent, azt a szellemi erőt, mely a mindenséget átfogja, aki az *életmindenség tökéletesítő erő, hatalom, bölcsesség és szeretet fogalma.*

* * *

A Jézus Krisztusban vett kijelentés megújult hatása alatt állunk mi is most, amikor Isten dicsőségére, lelkünk üdvösségére irányuló nemes szándékkal e szent helyen összejöttünk s szentelvén, megszentelődünk.

Ezen hatás alatt állok én is most, amikor hívattam tőletek, a bennetek megszólaló istenfiui és testvéri érzéstől s amikor eljöttem az én atyámfiához, hogy lássam meg, ha még élnek? . . . hogy áll-e még az ősi vár, régi dicsőségünk büszke vára . . . s annak komoly időket álló komor falain belül e szentséges hajlékban ma is oltalmat keres-e az egy Istennek egységben küzdő népe, mint hajdan ezer veszélyek között élt, de megtartott őseink?

Eljöttem az én afiaihoz, hogy szívem egy érzésben dobbanjon össze a szívekkel s megérezzem, hogy *„nem fajult el még az ősi székely vér, melynek minden csöppje drága gyöngyöt ér“* . . . hogy leboruljak őseink, elődeink, elpihent drága szeretteink sírlakánál s kik az élet útjaira állítottak, a munkára megtanítottak s nevünk, hirünk, vérünk, hitünk és nyelvünk hagyományait *szent örökségül* reánk hagyták, kegyeletes emlékezésben *„régfi fényénél gyújtsak új szövétneket . . .“* hogy én itt régi törzsnek sarjaként elevenebb, egészségesebb vérkeringésre pezsdítsem, józanabb, felvilágosultabb gondolkozásra, öntudatosabb cselekvésre serkentsem fajom, véreim újabb sarjait . . .

Tőletek hívatva, Istentől küldetve eljöttem, hogy *ihletet* vegyek és *ihletet* adjak e kiemelkedő szellemfényes nap bűvös pillanatain . . . hogy a teljes erőnket és minden tehetségünket igénylő, hitünk és bizalmunk, hűségünk erejét próbára tevő küzdelmes jelenben *„mindhalálíg híveknek maradjunk“*.

S míg lelkem elmereng a multon, elmerül a szomorú jelen elgondolásán, látásom van . . . világosság, fény, melegség vesz körül . . . égő csipkebokorhoz hasonló lelki kigyúlladást látok: egy szép gyülekezetet, Istennek népét, a fajtestvéri érzéstől izzó, a vallási öntudattól megvígósított homlokú, élő-eleven arcú, erejében bízó tekintetű, multjából táplálkozó, jövőjében reménykedő: egy emelkedett lelkületű felmagasztalt szívű népet, az én édes afiait, drága szülőföldem szülötteit s átérzve e fölemelő alkalomnak talán az életben egyszer érezhető hatását, önkéntelen hallom: *„ez a föld, melyen állasz, szent föld“*, a nép, mely-

hez szólasz, *választott nemzetiség, szent nép*“, ... menj és én megtanítalak tégedet, hogy mit szólj ...

Az én küldetésem, az én szerepem édes atyámfiai ma az, hogy e történelmi jelentőségű fölavatási ünnepségen történő eseményben Istennek kijelentett szeretetét és áldását közöljem veletek ...

Ugy fogom fel a helyzetet, hogy az a kettős avatás, amely itt most megtörtént, mindnyájunk nagy avattatása volt: *életünk örök céljainak, faji eszményeink és emberi hivatásunk valósítására elkötelező nagy avatás.*

Nemde afiai? Éreznünk kellett, hogy mialatt megkondult a nagy, az új harang s megszólalt a lágy fuvalmu, lágyan zsongó, búsan bűgő orgona ... imádságot rebegett avató papunk ihletett ajka ... valami fölemelt, valami különösen édes sejtés lendített át megviselt sívár világunkból egy eszményibb világba; egy tisztább légkörű érzelmi állapotba: a gyermeki ártatlan nemes lélekhez, a gyöngyharmat napfényben megcsillanó ragyogásához hasonló érzékietlen gyönyörbe s éreztük, hogy megtaláltuk az élet rejtett titkát: hogy így volnánk boldogok, erkölcsi lények s bennünk szép és jó az élet ... így volnánk Istennek fiai, egymásnak testvérei ... az emberfaji örök életnek érdemes örökösei ...

Ez volt, ezt a hatást tette, ezt jelentette *a felavatás*, a harang és orgona szimbolikus fölszentelése. Ez volt a megszentelődés, az istenfiúságra eljegyeztetés áldott pillanata. Ez volt a hozzánk közel álló *Istennek kijelentése*, megérzése, meglátása ... ez tárta fel előttünk atyai szívének titkos ajtóit, hogy vele egy lehessünk ... ez volt *az igazi, szükséges szentelés: a lélekben végbemenő legünnepesebb szertartás, a földön felüli boldog érzet* ...

Ezt a pillanatot kívánom szívetekben édes atyámfiai megrögzíteni, hogy *az erősebb legyen, mint az idő ... maradandóbb, mint az érc ...* mert ettől függ jövő sorsotok, fönnmaradásotok. S ahol most Isteni kijelentést, megszentelő, ünnepi hatást vettünk ... e szent föld szeretetét kívánom lelketekre kötni ... hogy birjátok azt még időtlen időkig ... megbecsüléssel, vallásos buzgalommal, mert ez az a hely, ahol kezdetben őseink oltárt emeltek, három és félszázaddal ezelőtt pedig apáinknak szívében *itt* gyökeret vert unitárius hitünk, azon időben e sziklaszilárd várfalat építették ... ahol hitszabadságért, fajvédelemért apáink vére folyt ... *hol lábaink alatt*: templomunk fundamentumában csontjaik pihennek ... de lelkük, szellemük itt vissza-vissza jár s tőlünk hasonló életet esd és vár ...

E szent földnek szerelmét kötöm lelketekre, melyen kívül nincsen számotokra hely ... ez volt és ez ma is a „terra sancta“, az a kivéte-

teles talpalatnyi föld, amelyen Isteneddel szabadon élhetsz . . . hol lelkedet meg nem ölhetik, életedet ki nem olthatják . . .

Ezeket szólottam néktek édes atyámfiai, amint az Ur akarta és adta nekem, hogy szóljak. Ezekben igyekeztem az ünnepélyt bezáró beszédemben az avatást *magunkra alkalmazva egy teljes, lelki szente- lőt tartani, a csodáig menő átszellemiesülést . . .*

Csak ezzel lesz teljes a bölöni unitárius egyházközségnek, azzal együtt ünneplő közeli és távolabbi testvéreinknek, valamint egyetemes Unitárius Egyházunk üdvére és áldására szerzett *mai emlékezetes nap fénye, melege.*

Enélkül a felavatott (felszentelt) harang és orgona olyanok marad- nának, mint a sarki napfény, mely világít, de nem melegít.

Az a lélek, mely lehetővé tette e szép és drága eszközök beszer- zését, avassa fel önmagát is azoknak becsben tartására, önön életetek megáldására. Így, megszentelődött lélekkel teljes, nemes étellel áldjátok Isteneteket; hogy megáldhasson titeket is az Isten e szent helyen, ame- lyen állunk, amely a tietek volt, az ma és lesz mindörökké! . . .

Ez az Isten kijelentése hozzátok! Ámen.

Kisgyörgy Imre,
olthévízi lelkész.

A lélek imája.

Máté 6, 6. „Te pedig amikor imádkozol, menj be a te belső szobádba és ajtódat bezárva, imádkozzál a te mennyei Atyádhoz, aki titkon van; és a te Atyád, aki titkon néz, megfizet neked nyilván.

Ne legyünk tévedés áldozatai, Jézus a nyilvánosságnak nem volt esküdt ellensége, hanem éppen azt parancsolta: hadd fényljk a ti világosságotok minden ember előtt, hadd lássák a ti jócselekedeteiteket. Ellensége volt azonban a farizeusok nyilvánosságának, annak a hajlamnak, amely fölfuvalkodásra vezet, amely dicsekszik, kérkedik minden magasabb benső indító ok nélkül, hogy — miként a páva — az emberek előtt büszkélkedjk. A farizeusok a nyilvánosságot önző érdekből keresték, Jézusnak is szüksége volt rá, de nem a maga érdekéből, hanem Isten dicsősége miatt. Imádság közben a templomban a farizeusok előkelő helyet foglaltak el, mint a komédiások a piacokon. Jézus szemében a farizeusok mgatartása gögjöknek volt a kifejezése, amivel nyilvánosan lefokozták a tiszta vallásosságot. Jézus tehát szembeállítja a nyilvánossággal és közönséges látványossággal az ember magába vonultságát és a lélek békéjét. Azt mondják, Sziénai Katalinnak — akit a róm. katolikusok a szentek közé avattak — volt a lelkében egy szentély, a legmagasabbnak: Istennek a képe számára. Addig azonban, amíg az ember eddig eljuthat, engedelmeskednie kell a szellem törvényeinek, mint a Mester maga engedelmeskedett mindenkor.

Mindenekelőtt azt kell megfontolás tárgyává tenni, hogy ki imádkozik? A tanítványok imádkoznak. Egyházi énekeinkben időnkint elénekeljük: az imádság a keresztények életadó kenyere; mindig szüksége van rá a kereszténynek; védő szavával égbe lép az ember. Mégis sok ember van, aki nagyon jól érzi magát a nélkül. Három négyszeri étel egy nap, jó egészség, a szünnapok öröme adja az élet legbecsesebb gazdagságát. Az ilyen eszmény mellett a könyörgés teljesen fölösleges. Mit tesz a nép ilyen színvonalon? Utazik szárazon vagy tengeren, mert

egyéb gondja nincsen. Az a helyes felelet, hogy a tanítványok imádkoznak. Miért? Mert nekik az életben nemes és magasztos céljuk van.

Lincoln Ábrahám egyszer azt mondta: A legönzőbb fej volnék, ha azt gondolnám, hogy a reám váró magasabb feladatokat meg tudnám oldani annak a segítsége nélkül, aki mindnyájunk és mindenek fölött áll. Magasabb kötelességeket — folytatta Lincoln — lehetetlen volna teljesíteni a könyörgés segítsége nélkül. És ha ez így volt az ő életében, mi lehet akkor a keresztény életfeladata a lét küzdelmében?

Vizsgáljuk meg, hogy az imádságnak ezt a fölfogását hol találjuk meg? A hegyi beszéd szívében. A boldogság a zavartalan szellemi kincsben található meg. Először a törvények jelennek meg, amelyek a cselekedetekre különböző módon hatnak és bizodalmat tételeznek fel; azután következnek a különböző távoli eszmények a hitről és az isteni gondviselésről. A hegyi beszéd lehangoló lehet arra nézve, aki az élet magasabb szempontjainak megértésére képtelen, ha nem akar az ember a könyörgés igazi áldásában részesülni; fölemelő és lelkesítő ellenben arra nézve, aki az életnek magasabb és dicsőségesebb befolyására törekszik. Ilyen esetben a könyörgés igazi áldás és segítség.

Módszer szempontja alá tartozik, hogy becsukom, vagy kinyitóm az ajtómat. Ha lelked nyugalma szerint tehetted, milyen boldog vagy utánna. Az otthon egy szentély, vagy legalább annak kellene lennie. Bezárt ajtód mögött nyugalomban vagy, de a Mester többet akar annál tőlünk, minthogy csak bezárjuk az ajtót. Ő azt kívánja: *Lépj be a te belső szobádba*. Hagyd a hátad mögött ezt a világot, a külső világodat. A leghelyesebb kizárni a világot, mikor bezárjuk az ajtót. Ez a léleknek tiszta, igaz munkája. Sajnos, akár otthon a hajlékunkban vagyunk, akár azon kívül, a lelkünk igen gyakran a világé. Arra kell törekedjünk, hogy a világot kizárjuk a lelkünkéből.

Lord Movley mondotta Gladstoneról, erről a nagy angol államférfiuról, hogy neki meg volt lelkében a saját benső birodalma, amelybe állandóan visszatért. Egy titkos hely, egy nyugodt otthona volt lelkének mélységében. Egy híres festőművész: Turnel, aki, sajnos, istentagadó volt, néhány barátját bezárta egy sötét szobába, mielőtt festményeit megmutatta volna nekik. Ezt azért tette, hogy barátjai szemei szabaduljanak meg a világon látottak benyomásaitól, csak azután remélte, hogy képeit méltányolni tudják. Ha a lelki világ szépségeit ismerni akarjuk, el kell fordítsuk érdeklődésünket teljesen ettől a világtól, ennek hiúságaitól, vágyaitól, aggodalmaitól. Nyisd ki az ajtódat és a világ látványossága zavarni fog; zárd be és meghallod, megérezed az otthon bájos varázsát. A szellem nyugodtsága és egy szent magábamerült érzés elsőrendű segítség azok számára, akik a Szentséges után vágyódnak. Légy nyu-

godt lelkem, légy nyugodt, így biztatja magát a szív mélysége, mert a Szentséges jelenléte nagyon kedves és édes lesz. Ezek azok az igék, amelyeket a lélek nyugalomban Jézus a világ megjavítására küld.

Tudsz-e, óh sokszor megzavart lélek, az Isten akaratán csüngen, várod-e a nagy pillanatot, hogy megérezzed, meghalljad az ég üzenetét: kedves lélek, légy nyugodt!? Nyisd ki szíved ajtaját és zárd be, mert a te atyád, aki titkon lát, véges és végtelen, ember és Isten találkoznak együtt.

Márk Roffeford, egy nevezetes angol író mondá, hogy ismert egy embert, aki idejének egy jó nagy részét arra fordította, hogy megismerje és osztályozza a pillangókat. Az ismereteket, melyeket így módon szerzett, összefoglalta, rendszerezte, de — folytatá Roffeford — az embereknek nem kellene így szőrszálhasogatónan osztályozóknak lenniök. A világnak, mint egyetemes életnek a felfogása arra vezet, hogy zárjuk ki magunkból az alacsonyabbat és fogadjuk magunkba a magasabb és szentebb érdekeket.

De a magas nem a legmagasabb; a szellemi tevékenység nem tud nyugodni, az embernek egyenes szükséglete az Istennel való társalgás.

Zárd be az ajtót. Beszélj azzal, aki hallgatja, aki közel van és tanulj figyelni. Aki igazán vágyódik Istenre, annak meg van a képessége arra, hogy meg is hallja Isten üzenetét, válaszát, feleletét.

Térjünk át most az eredmény módszerére és a módszerről az eredményre. Atyád, aki titkon lát, megfizet neked nyilván. Meg kell értenünk, hogy Jézus nem mondotta meg határozottan, hogy milyen különös formában fog a jutalom megérkezni. De jelezte az ima tárgyát, a léleknek milyenségét, az Istenhez való közeledésnek lehetőségét s azt, hogy az őszinte ima elvezet az eredményre és a tapasztalat igazolja a befolyását. Sir Olivér Lodge, ez a nagy angol tudós mondá egy cikkben, hogy a dolognak villamos állapota való (positív) eredmény és való, ható következményei vannak. Miért? Mert valóságnak biztos, való eredményei vannak. Minden imádságnak meg van a valódi eredménye, mert az is valóság. Egy nagy keresztény állítja: az imádság édes és egészséges védelem az emberi életben. Kérésünkre felhangzik az atya válasza: Igen, igen!... A jutalom el nem maradhat.

Sohasem hallottam pl., hogy a rabszolgakereskedők erőt nyertek volna az imából, mert a rabszolgakereskedelem rossz, embertelen. Azt azonban hallottam, hogy Livingstone, ez a nagy vállásos szellem, az imádkozásban találta meg erejét, hatalmát. Akik imádkoznak, nem azért imádkoznak, hogy lusta és bűnös munkában eltölthető életük legyen, hanem azért, hogy minél magasabb fokára juthassanak az erénynek és keresztény jellemnek, hogy megszabaduljanak a bűn mérgező betegségétől és megszerezhessék az erkölcsiség egészségét.

Azt kérdik: meghallgatja-e Isten az igaz imádságot? Válaszol-e az igaz könyörgésre? Minden élőlény, minden élő egyház, minden szellemi mozgalom mutatja, hogy Isten meghallgatja az igaz imádságot és megsegít a jóra irányuló törekvéseinkben. Igen. Az Atya megfizet nyilván.

Ne feledkezzünk el tehát a buzgósággal teljes magán imádságról. Zárjuk be az ajtót, de arcunkat fordítsuk mindenkor jobb felé. Az a bensőségteljes ima emelje fel lelkünket, életünket. Vezessen rá a jó cselekedetek gyakorlására, az isteni törvény követésére és Isten ígéretének beteljesülésére.

Igen, igen. Lelkünk titkos imája, bensőségteljes esedezése meghallgatásra talált. Áldott ígéret, valósulj meg a mi életünkben! Ámen.

W. I. Dumkale után:

B. P.
